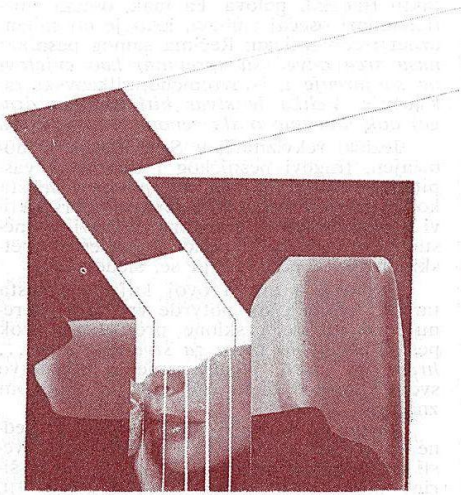

INDEKS KNJIGA

opće. Prema tome, reći konačan neki sud o knjizi pjesama *Pročitani jezik* Oskara Daviča, valja tek konstatacijom da je ovo knjiga očito knjiga nesporazuma. Ili ne odviše jasnih nakana. To je, konačno, svejedno. Barem za čitatelja.

Zvonko Maković

IVAN SLAMNIG: »ANALECTA« »Razlog«, Zagreb, 1971.

Analecta Ivana Slamniga može se prihvatiti kao svojevrsna pesnička čitanka, kao potpuno otvaranje jednog pesničkog kompleksa. Slamnig je objavio knjigu pesama u kojoj je sabrao pesme napisane — bar po uveravanju autora u *Napomeni* — u periodu od 1943. do 1970. godine, oduzevši tako svom pesničkom liku onu obaveznu tajnu sazrevanja. Pošto je tako i vremenski situirao koordinate svoga stvaralačkog uspona, Slamnig nam je ponudio pravo da poverujemo kako je on još kao pionir (13 godina), pisao korektne pesme, koristeći se iskustvima raznovrsnih pesničkih tehnika. U pitanju je samo jedna bezopasna i uobičajena literarna mistifikacija, koja može izazvati saosećanje ili, kao u Slamnigovom slučaju, ogromnu zbuđenost. U ovoj knjizi, koja u jednom prividno kontinuiranom sledu otvara široki pesnički kontekst, mogu se, ponekad, prepoznati osnovne odlike Slamnigove dikcije, nagoveštene u prvoj pesničkoj knjizi *Aleja poslije svečanosti*.

Mogu se, donekle, pretpostaviti razlozi iz koji je Slamnig pristao na objavljivanje svojih pesničkih pabiraka: to je, prevashodno, želja da se pomere unekoliko kanonizovani kritički utisci koji Slamniga svrstavaju u krug hrvatskih pesnika intelektualističkog tipa, krug koji se pojavljuje pedesetih godina (tzv. »krugovaši«); a kome Slamnig pripada samo po jednom generacijskom određenju. Prisutna je, izgleda, i težnja da se ustanovi mogućnost povratka u prostor jednog nezamernijivog pitanja: da se ukaže na razvoji pesničke samosvesti, na poeziju iz koje ističava usredsređena kritička svest pesnika. Ako se tako posmatra, *Analecta* svakako aktualizuje potrebu pomovnog i iscrpnog sagledavanja i preispitivanja kompleksnog Slamnigovog pesničkog opusa.

Nije neophodno imati dar književnog agenta da bi se pronašle sve one vredno-

sti koje pesme u ovoj knjizi duguju različitim svetskim poezijama. Mnogo toga je izvesno: pesnik je u *Napomeni* skicirao osnovne inspirativne sfere ovog zanimljivog pesničkog sinkretizma. Naš zadatak bi u ovom slučaju bio neobično skroman: on bi se sastojao u nešto izmenjenom konstatovanju datih činjenica i u pokušaju da se ukaže na neke jasnije obrise autentičnog Slamnigovog pesničkog iskustva. Pošto, pre svega, nastoji da prezentira skalu razvojnih stvaralačkih impulsa, *Analecta* se otima svakom analitičnijem pristupu, te zato od takvih ambicija unapred skromno odustaje.

Daleko smo od pomisli da je ova knjiga tek puka sinteza, totalni refleks književne škole; ona to jeste samo u svojim nameranim onomatopojama. Ona otkriva mnoge metamorfoze poezije Ivana Slamniga, koje su pesnika dovele do dometa od gotovo magistralnog značaja za posleratnu hrvatsku poeziju. Slamnig se — to nam ilustrativno pokazuje *Analecta* — ogledao u veoma raznovrsnim oblastima tehničke invencije, sa superiornim uspehom. Kao što se njegova veoma ironična kontemplacija zariža u aleatorizam stvarnosti, tako njegova tehnička rešenja dopiru, često, do najbizarnijih oblika. Na planu strukturiranja pesničke sintakse, kao i na planu ritma, Slamnig koristi znanja američkih i engleskih pesnika (Edit Sitvelove, ranog Paunda i imažista), zatim, iz parodijskih pobuda: pesnička rešenja bidermajer-pesnika (Hajnea), ritam i metar pesnika ruskog romantizma, ritam narodnih hrvatskih pesama. Pesnik u nekim pesmama sasvim nominalizuje iskaze, koristi ekstremna sintaksička i gramatička rešenja futurista, razne kompozicijske predloge slabije poznate u istonjizi poezije itd. Tu su još: Rilke, Lorka, bizarni nizovi reči u gotovo dadaističkom maniru. Ovo naglašeno insistiranje, na konstatovanju stilskih datosti zvučni kao nomenklatura, što, verovatno, i jeste; ono protiče iz potrebe da se osvetli polje tehničke opservacije Ivana Slamniga.

Ovo je, takođe, knjiga koja ne pristaje na postojanost pesničkih »tema«: nasilno jedinstvo bez centripetalnog jezgra. U nekim pesmama prisutni su tragovi zaostalost i deklasiranog ekspresionističkog etosa; u nekim, opet, pesnik peva na izmijansirani imažistički način. Karakterističan je za Slamniga prodor u iracionalne slojeve svakodnevice, pristanak na prisustvo Drugog, neobuzdani rad groteskne mašte. Izgleda da Slamnig daje poeziji snagu inkantacije: metempsihoza predmeta, prizivanje nepoznatog, neprekinuto rasprskavanje identiteta pesme. Prisutan je jedan složen urbani rekvizitarnijum, mnoštvo spontano uhaćenih situacija i odnosa, kao i slučajnih reminiscencija: humornih, erotskih, mitskih, istorijskih. Urbane situacije o kojima Slamnig peva, usadene su u tkivo pesme sa jednom anegdotskom intonacijom.

Pesme u ovoj knjizi izbegavaju konačnost vlastite egzistencije: one su zasnovane na principu igre, na iskušavanju pisanja; u tom smislu se o njima može govoriti. Ako se posmatra njihova vrednost u kontekstu čitavog Slamnigovog opusa, rezultat je bitno drugačiji: mada sadrži i pesme koje zabranjuju kritiku i raznodušnost, *Analecta* je, pre svega, transpozicija poznatog, sećanje na poznato.

Vladimir Stanić

PETEFI ŠANDOR: »PESME« »Matica srpska« — »Nolit«, 1973.

Petefi ne spada među pesnike koji neprekidno pišu i razvijaju, zapravo, jednu jedinu pesmu svoga životnog opusa, iako bi se od pesnika Petefija to moglo i očekivati, jer je pisao ukupno samo sedam godina. Ali za to kratko vreme, u genijalnom bleisku njegovog talenta, nastale su raznovrsne pesme, katkada i veoma daleke jedna drugoj. Pesnik je uspeo i da se ljupko, nainjno poigra, i da predoči tragiku, i da zadržuje pretvori u istinsku poeziju, i

da sačini niz potresnih autoportreta, i da ispeva svoju uzarenu patriotsku liriku, i da burno proživi sve uloge u kojima se našao ili u koje se kao akter vrtoglavio bacao. Revolucionar u poeziji, koji ne može drukčije da se drži u životu nego onako kako je pisao, nepomirljivi republikanac čija je smrt skrenula pažnju na velikog umetnika, revolucionara u poeziji.

I kako danas, sto pedeset godina nakon rođenja, predstaviti čuvenog pesnika, čija je slava uvek veća nego poznavanje istinskih vrednosti njegovih stihova; pogotovu na srpskohrvatskom jeziku gde Petefijevo ime ima i književno-istorijsku vrednost, živi ugled koji je plodotvorno zračio. U svom izboru, Mladen Leskovac se odlučio na kompleksno predstavljanje pesnika Petefija: sve značajnije linije i tipovi pesama zastupljeni su. Nije to čvrsto komponovana celina, već podesan hronološki izbor koji je diktiliralo i naše nepoznavanje Petefijeve lirike. I za sastavljača bi, verovatno, zanimljivije bilo da je, kojim slučajem, mogao sebi da dozvoli luksuz i da prebira, procenjuje i izvlači svoje niti iz šarolikog bogatstva života pesnika Petefija. Sada smo dobili pouzdano i savremeno predstavljenog pesnika i tek predstoji mogućnost da se budući sastavljači, nesapeti obavezom trezvenog izbora, upute pojedinačnim, osobenim i čudnim linijama kojima je bio naklonjen pesnik.

Na našem jeziku se do sada teško moglo videti koliki je odista pesnik Petefi, iako je bilo dosta prevodilaca, a među njima i veoma značajnih imena. Sklonost kompleksnom gledanju sastavljača Leskovca ogleda se i u tome što je u ovaj izbor uneo i nekoliko starijih prevoda (Zmaj i Veljko Petrović) pa je čitalac odjednom dobio Petefija i jednu vremensku dimenziju koja samo nagoveštava i trajnije veze i mogućnosti pesničkog jezika u različitim vremenima.

Ako Zmajevi prevodi, ne svi nego samo ovi ovde uvršteni, predstavljaju istinski domet mogućnosti stih našeg 19. veka, a prevod Veljka Petrovića disciplinovan nastavak te tradicije s novim iskustvom razvitka poezije u prvim decenijama ovoga veka, onda su prevodioci Danilo Kiš i Ivan V. Lalić izraz osvojenog pesničkog jezika u kojem se s lakoćom koriste iskustva stih našeg doba. Ali, istovremeno, Kiš i Lalić su dva različita prevodioca, različita i po pristupu i po temperamentu.

Kišovi prevodi Petefija govore o sposobnosti prevodioca da razloži pesnika i izgradi pesmu na srpskohrvatskom jeziku. On pesmu, u stvari, ne prevodi dosledno, i pored toga što sasvim tačno zna sve nijanse koje poseduje original, uvek će unapred žrtvovati različite privlačnosti u stihu zarad ostvarenja onoga tona koji mu se čini bitnim u jednoj pesmi. Dakle, lični doživljaj pesme je najvažniji, njega se Kiš drži, čak se čini da ne bi ni želeo da prevede pesmu, profesionalno korektno da je prevede, ukoliko ne misli da je za njega to dovoljno izazovna pesma, čiji doživljaj valja pokušati pretočiti na ovaj jezik. Uz pretpostavku da je Kiš sam uzeo deo izabranih pesama, što se čini vrlo verovatnim, moglo bi se tvrditi da je to onaj deo nekonvencionalnijeg Petefija, pesnika koji Kiša više interesuje i koji mu, uz prisniji doživljaj, izgleda više savremen i neopterećen mnoštvom književno-istorijskih i nacionalnih naslaga. Uvažavajući ovakav stav prevodioca, u kojem se sustiču znanac i donet pesnik, ovaj drugi je uvek jači — Kiš je ostvario veoma dobre prevode, katkada izvrsne (*Na volujskim kolima, Stojim tu nasred ravnice, Krajem septembra*).

Ako je jedna od gornjih pretpostavki tačna, onda je Kiš teži deo posla pri prevodu ove zbirke prepustio velikom majstoru našeg stih — Ivanu V. Laliću. Sasvim osobena vrsta prevodioca, bar kad prevodi s mađarskog jezika. Već je i ranije osvedočio svoju bravuroznost kad je prevodio Verrea. Ali, Lalić do suštinskog duha pesme